

miyor mu?" diyenlere, nebî ve velîler öp-tüğü halde kendisinde bir değişiklik meydana gelmeyen Hacerülesved gibi olduğunu söylemesi (Câmî, s. 528), onun tevazu ve mânevî mertebesini ifade etmesi bakımından önemlidir.

Kuşeyrî'nin *er-Risâle*'sini elinden bırakmaması (Makkarî, VII, 141), incelediği tasavvuf kitapları arasında Gazzâlî'nin *İhyâ'ü 'ulûmi'd-dîn*'i gibi bir eser görmediğini söylemesi, hocası İbn Hirzihim'den Hâris el-Muhâsibî'nin *er-Ri'âye li-ḥuḳûkullâh*'ını okuması, onun sahip olduğu tasavvuf anlayışı konusunda yeterli fikir vermektedir.

Ebû Medyen'den "şeyhimiz" diye söz eden İbnü'l-Arabî, onun kâinatta Allah'tan başkasını görmeyen ve zuhûr* ehlî denilen bir zümreden olduğunu söyler (*el-Fütûhât*, II, 134, 519; III, 169). Ebû Medyen fakri, "O'ndan başkasını görmemek" şeklinde tarif eder (Şa'rânî, I, 134). "Gerçek fakir almaktan çok vermeye hevesli olur" der (Münâvî, II, 84). Tevhid ve tevekkül konusundaki görüşleri özellikle kayda değer bulunan Ebû Medyen kerâmetlere fazla önem verilmesini tehlikeli bulmuş (İbnü'z-Zeyyât, s. 323), ihlâslı ve gerçek müridin halktan ve şöhretten sakınması lâzım geldiğini (İbnü'l-Arabî, *el-Fütûhât*, IV, 105), vaazda halka ümit ve müjde vermenin daha doğru olacağını söylemiştir (İbnü'z-Zeyyât, s. 428).

Ebû Medyen melâmet ehlinin tam tersine müridlerine açıktan ibadet etmelerini öğütlemiş, "Günahkârlar nasıl hiç çekinmeden açıkça günah işliyorlarsa siz de öylece açıkça ibadet ediniz" demiştir. Bu sebeple İbnü'l-Arabî onu ve çevresindekileri "aleniyet ve cehr ehlî" olarak nitelendirmiştir (Münâvî, II, 83).

Câmî, İbnü'l-Arabî'nin Ebû Medyen'in sohbetlerine katılıp hizmetinde bulunduğunu söyler (*Nefeḥât*, s. 527). Fakat onun Ebû Medyen'le görüştüğünü doğrulama imkânı yoktur. İbnü'l-Arabî Ebû Medyen'in halifelerinden faydalanmış, ona hayran olmuş ve tesirinde kalmış, söz ve menkıbelerini çeşitli eserlerinde zikretmiştir (Keklik, s. 91-97).

Ebû Medyen'in *el-Vaşıyye* ve *el-Aḳîde* adlı iki risâlesi bulunmaktadır (bk. Brockelmann, I, 784). Kendisine nisbet edilen bazı kasideler ve şiir parçaları *Divânü Ebî Medyen* adıyla yayımlanmıştır (Dimaşki 1938). İbn Kunfüz'ün *Ünsü'l-fakîr* ve *İzzü'l-hakîr* adlı eseri Ebû Medyen'in menâkıbnâmesi sayılır.

BİBLİYOGRAFYA :

İbnü'z-Zeyyât, *et-Teşevvüf ilâ ricâli't-tasavvuf*, Rabat 1981, s. 319-332, 428, 520; İbnü'l-Arabî, *Fuṣûṣ* (Afifî), s. 129; a.mlf., *el-Fütûhât*, II, 134, 519; III, 169, 349; IV, 105, 272; Bâdisî, *el-Maḳṣadü's-şerif* (nşr. Saîd Ahmed A'râb), Rabat 1983, s. 51, 64; İbn Teymiyye, *Mecmû'ü fetâvâ*, XI, 64; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, XXI, 219-220; Yahyâ b. Haldûn, *Buğyetü'r-ruvâd*, Cezayir 1904, s. 23-25; İbn Haldûn, *et-Ta'rif*, Kahire 1951, s. 145; İbn Kunfüz, *Ünsü'l-fakîr ve 'izzü'l-hakîr*, Rabat 1965, s. 108; Câmî, *Nefeḥât*, s. 527-530; Tâzevî, *Ḳalâ'idü'l-cevâhir fi menâkıbi's-seyh* 'Abdülkâdir el-Cilânî, Kahire 1303, s. 60, 130; Şa'rânî, *et-Ṭabaḳât*, Kahire 1934, I, 133-135; Münâvî, *el-Ḳevâkib*, II, 82-85; Ahmed Bâbâ et-Tinbüktî, *Neylü'l-ibtihâc* (ed-Dîbâcû'l-müzhêb içinde), Kahire 1329, s. 127; Makkarî, *Nefḥü't-tib*, VII, 141; *Keşfü'z-zunûn*, I, 133; II, 110, 246; *el-Ḥulelû's-sündüsüyye*, I, 830; Zebidî, *İk'd*, s. 101; Mahmûd Makdisî, *Nüzhету'l-enẓâr fi 'acâ'ibi't-tevârîḥ ve'l-aḥbâr* (nşr. Ali ez-Züvâvî — Muhammed Mahfûz), Beyrut 1988, II, 284-289; Harîrîzâde, *Tibyân*, III, vr. 118^a-121^b; Selâvî, *Kitâbü'l-İstikṣâ*, II, 212-213; Louis Rinn, *Marabouts et Khouan*, Alger 1884, s. 31; J. J. Bargès, *Vie du Célèbre marabout Cidî Abou Medien*, Paris 1884; Muhammed b. Ca'fer el-Kettânî, *Selvetü'l-enfâs fi men ukbire mine'l-'ulemâ' ve's-suleḥâ' fi Fâs*, Fas 1316, I, 364; Brockelmann, *GAL Suppl.*, I, 784; Hüseyin Vassâf, *Sefîne*, I, 231-233; Nihat Keklik, *Muhyiddin İbnü'l-Arabî*, İstanbul 1966, s. 91-97; Abdurrahman Bedevî, *Ebû Medyen ve İbn 'Arabî*, Kahire 1969, s. 115-130; Abdülhalim Mahmûd, *Ebû Medyen el-Ḡavṣ*, Kahire, ts.; J. S. Trimmingham, *The Sufi Orders in Islam*, Oxford 1971, s. 46, 278; Abdülvehhâb b. Mansûr, *A'lâmü'l-mağribi'l-'Arabî*, Rabat 1979, s. 15-19; Alfred Bel, *el-Firaḳu'l-İslâmiyye* (trc. Abdurrahman Bedevî), Beyrut 1981, s. 388; a.mlf., "Sidi Bou Medyan et son maitre ed-Dağqâq à Fes", *Mélanges R. Basset*, Paris 1923, I, 31-68; a.mlf., "Ebû Medyen", *IA*, IV, 36-38; a.mlf., "Tlemsen", a.e., XII/1, s. 396; Âmir en-Neccâr, *et-Ṭuruku's-şûfiyye fi Mişr*, Kahire 1983, s. 125-129; G. Marçais, "Abû Madyan", *Et'* (İng.), I, 137-138.

TAHSİN YAZICI

EBÜ MES'ÜD el-BEDRÎ

(أبو مسعود البدرى)

Ebû Mes'ûd Ukb e. Amr
b. Sa'lebe el-Bedrî
(ö. 42/662 [?])

Sahâbî.

Kaynaklarda Câbir b. Abdullah'ın akranı olduğu belirtildiğine göre hicretten on beş yıl kadar önce (606 civarında) doğduğu ve Hazrec kabilesinin Neccâröğulları soyundan oluşu dikkate alınarak Medine'de dünyaya geldiği tahmin edilebilir. Daha çok künyesiyle tanınmış olup Bedrî nisbesini Bedir Gazvesi'ne katıldığı için mi, yoksa Bedir'de oturduğu için mi aldığı konusu ihtilâfidir. Buhârî başta olmak üzere muhadisler Ebû Mes'ûd'un

Bedir Gazvesi'nde bulunduğunu kaydederler. Vâkıdî ve diğer siyer âlimlerinin çoğu ise onun bu gazveye katılmadığını kesin bir ifade ile belirtirler. Bu ihtilâfin, onun Bedir Gazvesi'nde geri hizmetlerde görev yapmasından kaynaklandığı söylenebilir. Nitekim savaş başlamadan önce Bedir kuyularından su temin ettiğini rivayet edenler vardır. Nübüvvetin 13. yılında (622) yapılan İkinci Akabe Biatı'nda bulundu. Uhud Gazvesi'ne ve daha sonraki gazvelere de katıldı.

Hz. Peygamber'in vefatından sonra Küfe'ye yerleşen Ebû Mes'ûd'u Hz. Ali Sıffin'e giderken Küfe'de yerine vekil bıraktı. Müslümanlar arasında barış yapılmasını istediğinden bu savaşta iki gruptan hiçbirinin galip gelmemesini arzu ettiği için olmalı ki bir müddet sonra bu görevden azledildi ve Medine'ye döndü. 41 (661) veya 42 (662) yılında burada vefat etti. 39'da (659), 40'ta (660), hatıta Muâviye devrinin (661-680) sonlarında öldüğü de rivayet edilmektedir.

Âlim sahâbilerden olan Ebû Mes'ûd el-Bedrî 102 hadis rivayet etmiş olup bunlardan dokuzu hem Buhârî hem Müslim'de, ayrıca biri yalnız Buhârî'de, yedisi de yalnız Müslim'de bulunmaktadır. Kendisinden oğlu Beşîr ve Alkame b. Kays, Ebû Vâil, Kays b. Ebû Hâzîm, Abdurrahman b. Yezîd, Şa'bî gibi tâbiîn muhadisleri rivayette bulunmuşlardır.

Ebû Mes'ûd kendilerine öğüt vermesini isteyenlere, "Cemaate sarılanızın tavsiye ederim, zira yüce Allah bu ümmeti yanışta birleştirmeyecektir" derdi.

BİBLİYOGRAFYA :

Müsned, IV, 118-122; V, 272-275; Vâkıdî, *el-Megâzî*, I, 295, 331; II, 724; İbn Sa'd, *et-Ṭabaḳât*, VI, 16; Halîfe b. Hayyât, *et-Ṭabaḳât* (Zekâr), I, 215, 305; Buhârî, *et-Târîḥü'l-kebîr*, VI, 429; *el-Cerḥ ve't-ta'dîl*, VI, 313; İbn Abdülber, *el-İst'âb*, III, 105; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe*, IV, 57; VI, 286-287; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, II, 493-496; İbn Hacer, *el-İşâbe*, II, 490-491; a.mlf., *Tehzîbü't-Tehzîb*, VII, 247-249; Âmirî, *er-Riyâzü'l-müsteḥâbe*, s. 220; Hazrecî, *Ḥulâṣatü Tezhib*, s. 269.

MÜCTEBA UÇUR

EBÜ MES'ÜD ed-DİMAŞKÎ

(أبو مسعود الدمشقى)

Ebû Mes'ûd İbrâhîm b. Muhammed
b. Ubeyd ed-Dimaşkî
(ö. 401/1010-11)

Hadis hâfızı.

Hayatı hakkında fazla bilgi yoktur. Hadis ve ilim tahsil için Bağdat, Basra, Küfe, Ahvaz, Vâsit ve İsfahan'a seyahatler yaptı. İsfahanlı kıraat ve hadis âlimi Ebû

EBÜ MES'ÜD ed-DİMAŞKÎ

Bekir Abdullah b. Muhammed b. Füre el-Kabbâb, Küfeli muhaddis Ebü'l-Hasan Ali b. Abdurrahman el-Bekkâi, Ahvazlı hadis hâfızı Ebü Bekir Ahmed b. Abdân eş-Şirâzî gibi âlimlerden faydalanmış, kendisinden de Hibetullah b. Hasan el-Lâlikâi, Ebü'l-Kâsim Hamza b. Yûsuf es-Sehmî, Ebü Zer el-Herevî ve Ebü'l-Hasan Ahmed b. Muhammed el-Atîkî gibi muhaddisler rivayette bulunmuşlardır.

Geniş bir hadis kültürüne sahip olan Ebü Mes'üd ed-Dimaşkî, çalışmalarını Buhârî ile Müslim'in *el-Câmi'u's-Şa-ħih*'leri üzerinde yoğunlaştırmış, Zehebî'nin belirttiğine göre Kur'an kıraatinde de dikkati çekmiştir. Hayatının son devrelerinde Bağdat'a yerleşti. Talebelerine daha çok müzakere* yoluyla rivayette bulundu. Derlediği hadisleri ve geniş ilmini öğretmeye yeterli zaman bulamadan Bağdat'ta 401 (1010-11) yılında genç yaşta vefat etti. Receb 400'de (Mart 1010) öldüğü de söylenmektedir. Vasiyeti üzerine cenaze namazı Ebü Hâmid el-İsferâyîni tarafından kılınıldı ve Mansûr Camii Kabristanı'na defnedildi.

Ebü Mes'üd ed-Dimaşkî'nin *Etrâfû's-Şaħihayn* adlı kitabı, kendisiyle aynı yıl vefat eden Halef el-Vasîfî'nin aynı adı taşıyan eseriyile birlikte *etrâf** sahasında yapılan ilk çalışmadır. Ayrıca Zehebî bizzat gördüğünü söylediği bir hadis cüzünden söz etmekte ve bu eseri onun hadis tenkitçiliğinin ve hâfıza gücünün delili saymaktadır. Eserlerinin günümüze gelip gelmediği bilinmemektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Hatib, *Târîhu Bağdâd*, VI, 172-173; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam*, VII, 252; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, IX, 226; Zehebî, *Tezkiretü'l-huffaz*, III, 1068-1070; a.mlf., *A'lâmü'n-nübelâ*, XVII, 227-230; İbn Kesir, *el-Bidâye*, XI, 344; *Keşfü'z-zunûn*, I, 116, 557, 599, 639; Kettânî, *er-Risâletü'l-müstefta*, s. 167; *Hediyetü'l-ârifin*, I, 7; Bedrân, *Tehzîbü Târîhi Dimaşk*, II, 290.

ALİ OSMAN KOÇKUZU

EBÜ MEYSERE

(bk. AMR b. ŞÜRAHBİL).

EBÜ MİHCEN es-SEKAFÎ

(أبو محجن التنقي)

Ebü Mihcen Abdullah
b. Habîb b. Amr es-Sekaffî
(ö. 30/650)

Şair sahâbî.

Adının Amr veya Mâlik, babasının adının Hubeyb olduğu da söylenmektedir. Hem Câhiliye döneminde hem de İslâmî devirde yaşadığı için muhadramûn* dan

sayılmaktadır. Müslüman olmadan önceki hayatı bilinmemekte, ancak Hz. Peygamber'in Tâif'i muhasarası (8/630) boyunca Tâif Kalesi'nin üzerinde bekleyerek müslümanları sürekli rahatsız ettiği, bu sırada attığı bir okla Hz. Ebü Bekir'in oğlu Abdullah'ı yaraladığı ve Abdullah'ın bu yara sebebiyle 11 (632-33) yılında vefat ettiği rivayet edilmektedir. Tâif Muhasarası'ndan bir yıl sonra ramazan ayında Sakif heyetiyle Medine'ye gitmiş, onlarla birlikte müslüman olmuş ve zaman zaman Hz. Peygamber'le beraber bulunmuş, söylendiğine göre ondan hadis de rivayet etmiştir.

Müslüman olmadan önceki içki alışkanlığını İslâmiyet'i benimsedikten sonra da devam ettiren Ebü Mihcen Hz. Ömer tarafından defalarca cezalandırılmış, içkiyi bırakmaması veya bir rivayete göre ensardan birinin karısı olan Şemûs'a göz koyması sebebiyle bir adaya sürülmüştür. Ancak oraya giderken muhafızların elinden kaçmış, o sırada İranlılar'a karşı Kâdisiye'de savaşan Sa'd b. Ebü Vakkâs'ın yanına gitmiş, Sa'd da onu Hz. Ömer'in emriyle sarayda hapsedmiştir. Kâdisiye Savaşı bütün şiddetiyle devam ederken muharebeye katılmadığı için çok üzülen Ebü Mihcen söylediği şiirlerle Sa'd b. Ebü Vakkâs'ın hanımını, serbest bırakılması ve kocasının Belkâ adlı atının kendisine verilmesi hususunda ikna etti. Serbest kalınca da İslâm süvarilerinin en önünde yer aldı. Kahramanca çarpışmasıyla İranlılar'ın yenilmesinde büyük rol oynadı. Yüzünü kapattığı için tanınmayan Ebü Mihcen savaşın sonra saraya döndü ve hapse girmek üzere teslim oldu. Kılıç kullanma tarzından onun Ebü Mihcen olduğundan şüphelenen, fakat kaçmış olacağına ihtimal vermeyen Sa'd b. Ebü Vakkâs'a karısı olup biteni anlatınca Sa'd onun cezasını uygulamaktan vazgeçti ve kendisini serbest bıraktı. Bunun üzerine Ebü Mihcen artık şarap içmeyeceğine ve ahlâka aykırı şiirler söylemeyeceğine dair söz verdi.

Hz. Osman'ın hilâfeti devrinde İran taraflarında yapılan bir savaş sırasında vefat eden Ebü Mihcen'in şehid edildiği veya eceliyle öldüğüne dair kesin bilgi yoktur. Kabrinin Azerbaycan veya Cürcan'da olduğu söylenmektedir.

Ebü Mihcen'in şiirleri az olmakla birlikte kendisi güçlü bir şairdir. Müslüman olmadan önce söylediği şiirlerde tema olarak aşk, şarap ve şarap âlemlerini, kahramanlık, iffet, şecaat ve cömertlik gibi meziyetleri işlemiştir. Hz. Ebü Be-

kir ve Hz. Âişe hakkında söylediği şiirlerde son derece saygılıdır. Ebü Hilâl el-Askerî tarafından derlenip şerhedilen, nahivcilerin şâhid* olarak kabul ettiği şiirlerini ihtiva eden küçük divanı ilk defa C. Landberg (Leiden 1886), daha sonra da L. Abel tarafından (Leiden 1887) yayımlanmıştır. Ebü Hilâl el-Askerî'nin şerhiyle birlikte Kahire'de de basılan (ts.) divanı ayrıca çeşitli yazmalarına dayanarak İmtiyâz Ali Arşî (bk. bibl.) ve Selâhad-din el-Müneccid de (Beyrut 1389/1970) neşretmiştir. Ebü Mihcen'in hayatı ve şiiri hakkında Mahmûd Fâhûrî tarafından *Ebü Mihcen eş-Şekafî hayâtühû şî'ruhû* (Haleb 1982) adıyla bir çalışma yapılmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Ebü Mihcen es-Sekaffî, *Divân* (nşr. Selâhad-din el-Müneccid), Beyrut 1389/1970, nâşirin mukaddimesi, s. 5-12; Vâkıdî, *el-Megâzi*, III, 926-931; Cumahî, *Fuhûlû's-şu'arâ*, I, 268-269; İbn Kuteybe, *eş-Şi'r ve's-su'arâ*, I, 387-389; Taberî, *Târîh*, Kahire 1326, IV, 123-124; Ebü'l-Ferec el-İsfahânî, *el-Eğâni*, XIX, 1-14; İbn Abdülber, *el-İstî'ab*, IV, 182-187; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe* (Bennâ), VI, 276-278; a.mlf., *el-Kâmil*, II, 475-476; İbn Seyyidünnâs, *Minehu'l-midaħ* (nşr. İffet Visâl Hamza), Dimaşk 1986, s. 288-292; İbn Kesir, *el-Bidâye*, VII, 44-45; İbn Hacer, *el-İşâbe*, IV, 173-176; Abdülkâdir el-Bağdâdî, *Hizânetü'l-edeb*, VIII, 405-413; Serkîs, *Mu'cem*, I, 344; Brockelmann, *GAL*, I, 35-36; *Suppl.*, I, 70; Sezgin, *GAS*, II, 300-302; Ömer Ferruh, *Târîhu'l-edeb*, I, 293-295; C. Zeydân, *Âdâb*, I, 125; Mahmûd Fâhûrî, *Ebü Mihcen eş-Şekafî hayâtühû şî'ruhû*, Haleb 1982; Ziriklî, *el-A'lâm* (Fethullah), V, 76; R. Blachère, *Târîhu'l-edebî'l-Ârabî*, Dimaşk 1984, s. 309; İmtiyâz Ali Arşî, "Divânü Ebî Mihcen", *Şekâfetü'l-Hind*, III/2, New Delhi 1952, s. 83-130; Rhodokanakis, "Ebü Mihcen", *IA*, IV, 38-39; a.mlf. — Ch. Pellat, "Abû Miħdjan", *EI*² (İng.), I, 140.

MEHMET TALU

EBÜ MİHNEF

(أبو مخنف)

Ebü Mihnef Lût b. Yahyâ b. Saïd
b. Mihnef el-Ezdî el-Gâmîdî
(ö. 157/773-74)

Emevîler devri tarihçisi.

Küfe'de doğdu. Hayatı hakkında bilgi yoktur. Büyük dedesi Mihnef b. Süleyman sahâbî olup Hz. Peygamber'den hadis rivayet etmiş ve Siffin'de Hz. Ali'nin saf-larında savaşmıştır.

Ebü Mihnef, Câbir el-Cu'fî, Mücâlid b. Saïd, Sak'ab b. Züheyr ve bazı meçhul râvilerden hadis almış, kendisinden de Abdurrahman b. Mağrâ ve Ali b. Muhammed el-Medâinî rivayette bulunmuşlardır. Cerh ve ta'dil âlimleri onun hakkında